

“SARIQ YUZ” TARJIMASIDA O‘ZINI OQLASH DISKURSI VA HIKOYACHI ISHONCHLILIGI

Razzoqova Nishona Bozor qizi

nishonakhonrazzokova@gmail.com; +998 99 495 0640

Nidonashr, Bestbooknashr, Kalibrbooks mustaqil nashrlarida tarjimon.

Toshkent shahri

Аннотация

Дискурс самооправдания и надёжность повествователя в узбекском переводе романа «Yellowface». В статье рассматривается передача самооправдания ненадёжного повествователя в узбекском переводе романа Ребекки Куанг. Материал составляют двенадцать целенаправленно отобранных микропар из английского оригинала и перевода, выполненного автором статьи. Сопоставляются оценочные добавления, эмоциональная конкретизация, модальные изменения и сохранение функции высказывания. Анализ показывает, что отдельные переводческие решения усиливают категоричность самооправдания, тогда как предположения, признания и противоречия сохраняют возможность критического прочтения. Усиление защитной позиции не отождествляется с повышением надёжности повествователя. Предлагается разграничивать содержание оправдания, силу оценки и текстовые основания для сомнения. Выводы относятся к исследованным фрагментам; фактическая реакция читателей не проверялась.

Abstract

Self-justification and narrator reliability in the Uzbek translation of Yellowface. This article examines how an unreliable narrator's self-justification

is rendered in the Uzbek translation of Rebecca Kuang's novel. It analyses twelve purposively selected micro-pairs from the English original and the translation produced by the article's author. The comparison distinguishes evaluative additions, emotional specification, modal shifts, and functional preservation. Certain choices intensify the narrator's defensive stance, while retained uncertainty, admissions, and contradictions leave room for critical interpretation. Stronger self-justification is therefore not equated with greater narrator reliability. The analysis distinguishes the content of a justification, the force of its evaluation, and the textual grounds for questioning it. Its findings concern the selected passages; actual reader responses were not tested.

Kalit so'zlar: *badiiy tarjima, ishonchsiz hikoyachi, o'zini oqlash diskursi, baholovchi qo'shimcha, eksplitsitatsiya, epistemik modallik, narrativ ovoz, ironik masofa, qiyosiy tahlil.*

Kirish

Badiiy tarjimada voqealar mazmunining saqlanishi hikoyachi ovozinig ham aynan saqlanganini anglatmaydi. Birinchi shaxs nomidan so'zlovchi qahramon o'z qilmishlarini oqlaganda, uning gapidagi taxmin, inkor, baho va nomlash usuli voqeaning o'zidan kam ahamiyatga ega emas. Tarjimada kiritilgan bitta sifat tanqidni asossiz qilib ko'rsatishi, mehnat haqidagi ifodaning kengayishi esa qahramon da'vosini hissiy jihatdan kuchaytirishi mumkin. Shu sababli ishonchsiz hikoyachi nutqini o'girishda kim nima qilganini yetkazish bilan birga, kimning bahosi qanchalik qat'iy ifodalanganini ham kuzatish zarur.

Rebeka Kuangning "Yellowface" romanida Jun Xeyvord marhum yozuvchi Afina Liuning qo'lyozmasini o'z nomidan nashr ettiradi va bu qilmishni turli dalillar bilan oqlaydi. Jun voqeaning ayrim faktlarini yashirmagan holda, ularga o'zi uchun qulay ma'no beradi: o'zlashtirishni hamkorlik, nashrga

tayyorlashni asarni qutqarish, tanqidga uchrashini esa jabrdiydalik sifatida talqin qiladi. Hikoyachining ochiq tan olishi uning axloqiy bahosini avtomatik ravishda ishonchli qilmaydi. Aksincha, bayon qilingan harakat bilan unga berilgan nom orasidagi tafovut o'quvchiga Junning hukmini shubha ostiga olish imkonini yaratadi.

Romandagi bu xususiyat avvalgi tadqiqotlarda yoritilgan. N. P. Mustafić Junning o'g'irlikni sadoqat va tahririy xizmat tarzida ko'rsatishini ishonchsiz baholash bilan bog'laydi [Mustafić 2026: 18]. M. S. R. Jannah, R. Devi va Ferdinal mehnat hamda mualliflik haqidagi oqlovlarning takrorlanishi hikoyachi pozitsiyasidagi ziddiyatlarni ochishini ko'rsatadilar [Jannah, Devi, Ferdinal 2025: 2054]. Mazkur ishlarning markazida romanning narrativ qurilishi turadi. Ushbu maqolada esa o'zini oqlashning o'zbekcha tarjimada qanday lisoniy vositalar bilan qayta yaratilishi tekshiriladi.

Tadqiqot maqsadi — “Sariq yuz” tarjimasidagi baholovchi qo'shimchalar, modal o'zgarishlar va qayta nomlashlarning Jun ovozigacha ta'sirini aniqlash. Asosiy savol quyidagicha qo'yiladi: asliyatdagi oqlov tarjimada ochiqroq yoki ta'sirchanroq ifodalanganda, uning ishonchsizligini sezdiruvchi belgilar qanday holatda qoladi? Ishning yangilik jihatida o'zbekcha tarjima materialida nutqning ikki qatlamini, ya'ni qahramon o'zini oqlashining kuchi bilan bu oqlovni shubhalantiruvchi matniy belgilarni alohida tahlil qilishdan iborat. Bu farqlash tarjimadagi har bir kuchayishni hikoyachining “ishonchliroq bo'lib qolishi” sifatida talqin qilishning oldini oladi.

Nazariy asos va tadqiqot usuli

Mazkur tahlilda ishonchsiz hikoyachi deganda faqat voqeani noto'g'ri aytuvchi shaxs tushunilmaydi. Hikoyachi fakti nisbatan ochiq bayon etib, uning sababi yoki axloqiy ahamiyatini o'z manfaatiga mos talqin qilishi ham mumkin. Mustafićning Jun haqidagi kuzatuv aynan voqea bilan uning bahosi orasidagi farqni ajratishga yordam beradi [Mustafić 2026: 18]. Shunga ko'ra, maqolada

«o'zini oqlash diskursi» qilmishning og'irligini kamaytirish, uni maqbul nom bilan atash, mas'uliyatni boshqa tomonga yo'naltirish yoki foydali natijaga tayanib himoya qilishga xizmat qiluvchi nutq sifatida qo'llanadi.

Ironik masofa Junning aytayotgani bilan matndagi boshqa dalillar o'rtasida seziladigan nomuvofiqlikni bildiradi. U alohida kinoyali so'z mavjudligiga tenglashtirilmaydi. Masalan, "hamkorlik" so'zining o'zi ijobiy munosabatni anglatishi mumkin; biroq marhum muallifning roziligi bo'lmagan o'zlashtirish yonida bu nom ziddiyatli tus oladi. J. De Wilde tarjima ironiyasini qiyoslashda tahlil birligi, o'xshashlik va farq darajasi hamda mezonlarni belgilash zarurligini ta'kidlaydi [De Wilde 2010: 30]. Shu asosda bu yerda so'zning lug'aviy muqobili uning bevosita konteksti bilan birgalikda tekshiriladi.

Eksplitsitatsiya bilan baholovchi qo'shimcha o'rtasida ham chegara qo'yiladi. A. K. Vesterager eksplitsitlikni kontekst yoki boshqa bilimdan anglash mumkin bo'lgan axborotning matnda ochiq ifodalanishi bilan bog'laydi [Vesterager 2017: 110]. Ushbu ta'rifdan metodik mezon sifatida foydalaniladi; yuridik tarjimaga oid empirik natijalar badiiy tarjimaga ko'chirilmaydi. Tarjimadagi qo'shimcha asliyatning kontekstdan anglashiladigan, jumladan, baholovchi ma'noni ravshanlashtirsa, u eksplitsitatsiya sifatida muhokama qilinadi. Kontekstdan bevosita asoslanmaydigan yangi hukm kiritilsa yoki bahoning darajasi oshirilsa, baholovchi qo'shimcha ajratiladi. Demak, baho mavjudligining o'zi uni eksplitsitatsiyaga zid qilmaydi; mezon qo'shilgan ma'noning kontekstda qanchalik asoslanganidir.

Tadqiqot materiali Kuang romanining 2023-yilgi inglizcha elektron nashri va maqola muallifi bevosita inglizchadan bajargan «Sariq yuz» tarjimasining elektron qo'lyozmasidir. Asliyatga havolalarda elektron nashr ichidagi bosma sahifa belgilari ishlatildi. Tarjimaga havolalar taqdim etilgan qo'lyozmaning Wordda tekshirilgan sahifalariga tegishli. Qo'lyozmada sana ko'rsatilmagani

uchun havolalarda «s.a.» belgisi qo'llanadi. Bu sahifalanish boshqa nashr yoki keyingi tahrirga avtomatik tatbiq etilmaydi.

Tahlil uchun uchinchi, o'n birinchi, o'n beshinchi va yigirma to'rtinchi boblardan o'n ikki mikrojuftlik maqsadli tanlandi. Ular oqlovning ilk shakllanishi, jabrdiydalik da'vosi, hamkorlik motivining qaytishi va yakuniy qarshi talqin tuzilishini qamraydi. Tanlov mezoni Junning o'z harakatini himoya qilishi yoki aybga munosabatini o'zgartirishi bo'ldi. Bir gap yoki qisqa ibora qiyos birligi sifatida olindi, talqinda uning oldingi va keyingi jumalari hisobga olindi. Bitta xatboshidagi baholash va mehnat tasviri ikki xil vazifani bajargani uchun alohida misollar sifatida ajratildi.

Har bir juftlikda to'rtta savol tekshirildi: qanday oqlov ilgari surilgan; uni qaysi lisoniy belgi ifodalagan; tarjimada aynan nima o'zgargan yoki saqlangan; kontekst oqlovga qanday qarshi dalil bergan? Saqlangan holatlar ham tanlovga kiritildi. Mazkur tanlanma statistik vakillikka da'vo qilmaydi va roman bo'yicha umumiy foizlar chiqarish uchun ishlatilmaydi. Tadqiqot tayyor matn mahsulotini tahlil qiladi; tarjimonning o'sha paytdagi niyati yoki real kitobxon reaksiyasi haqida tajriba o'tkazilgan deb hisoblanmaydi.

Qayta nomlash va mas'uliyatning ifodalanishi

1-misol. Uchinchi bobdagi "literary collaboration" birikmasi [Kuang 2023: 36] tarjimada "o'ziga xos hamkorlik" shaklida berilgan [Kuang s.a.: 40]. Jun o'zlashtirishni ikki muallifning birgalikdagi ijodi sifatida nomlaydi. Bu yerda tarjima oqlovning markaziy vositasini saqlagan: harakatga salbiy baho beruvchi nom o'rniga ijobiy hamkorlik tushunchasi qo'yiladi. Biroq keyingi jumlada o'g'irlik masalasi qayta tilga olinishi mazkur nomni betaraf tavsif sifatida qabul qilishga yo'l bermaydi. Demak, "hamkorlik" saqlanishi Junning himoyasi bilan uning ichki ziddiyatini bir vaqtda yetkazadi.

2-misol. Shu joyning davomida “And so what if it was stolen?” savoli [Kuang 2023: 36] “O‘g‘irlagan bo‘lsam nima bo‘pti?” tarzida tarjima qilingan [Kuang s.a.: 40]. Inglizcha jumlada majhul nisbat harakatni oldinga chiqaradi; o‘zbekcha shakl esa birinchi shaxs qo‘shimchasi orqali bajaruvchini ochiq ko‘rsatadi. Bu o‘zgarish yangi aybdorni kiritmaydi, chunki harakatni kim bajargani avvalgi kontekstdan ma’lum. Shunga qaramay, tarjimada mas’uliyatning grammatik ifodasi bevositaroq bo‘lgan. “Nima bo‘pti?” shakli qilmishni inkor etishdan ko‘ra uning jiddiyligini mensimaslikni ifodalaydi.

Ikki misolni birgalikda o‘qish zarur. Avval “hamkorlik” orqali harakatga maqbul nom beriladi, so‘ng “o‘g‘irlagan bo‘lsam” bilan o‘sha harakatning nomaqbul nomi qaytariladi. Tarjima ikkinchi jumlada bajaruvchini ochiqroq ko‘rsatgani uchun birinchi jumladagi oqlov bilan keyingi e’tirof o‘rtasidagi tafovut ravshanlashishi mumkin. Binobarin, qo‘shimcha aniqlik hamisha hikoyachining foydasiga ishlamaydi: u uning nutqidagi nomuvofiqlikni ham ko‘rinadigan qiladi. Bu yerda mas’uliyatning eksplitsitlashuvi bilan axloqiy oqlovning kuchayishi bir hodisa emas.

3-misol. O‘n beshinchi bobda o‘sha motiv “a onetime collaboration” tarzida qaytadi [Kuang 2023: 196]; o‘zbekchada “bir martalik hamkorlik” shakli saqlangan [Kuang s.a.: 210]. Avvalgi nomlash bir martalik tasodif bo‘lib qolmay, hikoyachining o‘z faoliyatini tushuntirish usuliga aylanadi. Shu xatboshida Afinaning izlanishlari bilan Junning badiiy tili va sayqali ajratib ko‘rsatiladi. Ushbu taqsimot Afinaning hissasini tan olgandek tuyulsa-da, Junning o‘zini mualliflik natijasiga haqli deb ko‘rsatishiga xizmat qiladi. Tarjima takroriy nomni saqlab, bu bog‘lanishni uzmaydi.

Bu takrorni roman haqidagi mavjud narratologik kuzatuvlar bilan qiyoslash mumkin: oqlovning ko‘p marta qaytarilishi uning to‘g‘riligini kafolatlamaydi, balki himoyaga ehtiyoj davom etayotganini ham sezdiradi [Jannah, Devi, Ferdinal 2025: 2054]. Mazkur juftlikdagi tarjimaviy natija esa aniqroq:

«hamkorlik»ning ikkala bobda bir xil berilishi Junning o'zini talqin qilish usulidagi davomiylikni saqlagan. Bitta so'zning lug'aviy ekvivalentligi shu tariqa asar miqyosidagi motivga xizmat qilmoqda.

Baholovchi qo'shimchalar va oqlovning kuchayishi

4-misol. Jun hammualliflik bilan bog'liq baholarni “judgment that multiple authorship always entails” deb ataydi [Kuang 2023: 37]. Tarjimada bu o'rin “hammualliflikning ortidan keladigan o'sha asossiz e'tirozlardan” shaklini olgan [Kuang s.a.: 40]. “Judgment” ushbu kontekstda salbiy hukmni anglatishi mumkin, ammo uning asossizligi mazkur birlikning o'zida ochiq belgilanmagan. “E'tirozlar” tanlovi tanqidiy munosabatni aniqlashtirsa, “asossiz” uning haqliligini oldindan rad etadi. Shu bois bu ikki unsur bir xil operatsiya sifatida baholanmaydi.

Asosiy siljish “asossiz” sifatida yuz beradi: Jun endi nafaqat salbiy bahodan qochayotgan, balki bunday bahoning haqqoniyligini inkor qilayotgan ovoz bilan so'zlaydi. Bu oqlovning qat'iylashishidir. Biroq qo'shimcha o'quvchini albatta Jun tomoniga og'diradi, deyish mumkin emas. Uning o'zlashtirishi haqida bilgan o'quvchi aynan shu keskin inkorni yangi tarafkashlik belgisi sifatida talqin qilishi ham mumkin. Shunday qilib, lisoniy kuchayish kuzatiladi, lekin uning qabulga ta'siri ikki yo'nalishda ochiq qoladi.

5-misol. Xuddi shu xatboshida “all those hours of effort” birikmasi [Kuang 2023: 37] “qancha-qancha uyqusiz tunlarim” deb berilgan [Kuang s.a.: 40]. Asliyat sarflangan mehnat vaqtini ta'kidlaydi; tarjimada unga uyqusizlik va tun obrazi qo'shiladi. “Qancha-qancha” takrori ko'plikni hissiylashtiradi, “tunlarim”dagi egalik esa mashaqqatni hikoyachining shaxsiy tajribasiga yaqinlashtiradi. Natijada mualliflik nomiga bo'lgan da'vo yalang mehnat hisobidan ko'ra qurbonlik tasviriga ko'proq tayanadi.

Bu holatni “asossiz” bilan aynanlashtirish to‘g‘ri emas. Birinchi qo‘shimcha tanqidga axloqiy baho bersa, ikkinchisi mehnat manzarasini hissiy jihatdan konkretlashtiradi. Asliyatdagi “hours”ning o‘zi uyqusizlikni anglatmaydi; shu sababli bu ibora avtomatik tarzda yashirin ma’noning ochilishi deb olinmaydi. Kengroq kontekstda Junning shiddatli tahrir bilan bandligi ko‘rsatilishi mumkin, biroq aynan ushbu jumladagi detalning darajasi baribir farq qiladi. Oqlovning umumiy yo‘nalishi saqlanib, uning hissiy dalili kuchaygan.

6-misol. Dastlabki himoyada “what I did was not easy” deyiladi [Kuang 2023: 36]; tarjimada “mening qilgan ishim aslo oson kechgani yo‘q” shakli qo‘llanadi [Kuang s.a.: 39]. Inkorning asosiy mazmuni o‘zgarmagan. “Aslo” esa uning qat’iyligini oshiradi. Bu misol “uyqusiz tunlar”dan farqli ravishda yangi voqea detali yaratmaydi; mavjud qarama-qarshilikni urg‘ulaydi. Jun plagiatni oson yo‘l deb ta’riflab, o‘z ishining qiyin kechganini unga qarshi dalil sifatida keltiradi. Tarjima ushbu mantiqiy himoyani kuchliroq ohang bilan beradi, ammo mehnatning qiyinligi mualliflikka egalikni o‘z-o‘zidan isbotlamasligi kontekstda ochiq qoladi.

7-misol. Yakuniy bobda Kendisning harakati “exploited me for her art” deb ifodalanadi [Kuang 2023: 317]. Tarjimada “o‘z san’ati va g‘arazli niyatlari yo‘lida mendan foydalandi” deyiladi [Kuang s.a.: 344]. Bu yerda “g‘arazli niyatlari” boshqa shaxs motiviga qo‘shimcha axloqiy tavsif beradi. Inglizcha “exploited”ning o‘zida salbiy munosabat bor, shuning uchun salbiylik tarjimada butunlay yangidan paydo bo‘lgan deb bo‘lmaydi. Biroq san’at uchun foydalanish da’vosi tarjimada yomon niyat haqidagi alohida hukm bilan kengaytirilgan.

Ushbu misol uchinchi bobdagi kuzatuvning boshqa bosqichda qaytishini ko‘rsatadi. Avval Jun o‘ziga bildirilishi mumkin bo‘lgan e’tirozni «asossiz» deb belgilasa, yakunda qarshi tomonning motivini “g‘arazli” deb ataydi. Har ikki

holatda tarjimada baholashning aniqligi ortadi, lekin baho turli obyektga qaratilgan: birida tanqidning haqliligiga, ikkinchisida shaxs niyatiga. Maqolaning tor natijasi shu ikki mexanizmni farqlashdan iborat; bundan tarjimon doimo hikoyachini yoqlaydi degan xulosa chiqarilmaydi.

Modal belgilar va kitobxonga murojaat

8-misol. “And maybe Athena would have even wanted this” jumlasidagi taxmin [Kuang 2023: 37] “Ehtimol, Afinaning o‘zi ham shuni xohlagan bo‘lardi” tarzida saqlangan [Kuang s.a.: 40]. Marhumaning roziligi voqea fakti sifatida emas, Junning ehtimoliy talqini sifatida beriladi. “Ehtimol” va “bo‘lardi” birikishi gapning isbotlanmaganligini ko‘rsatadi. Bu misol tarjimada barcha oqlovlar qat’iylashtirilgan degan taxminni cheklaydi. Hikoyachi o‘ziga kerakli rozilikni tasavvur qiladi, tarjima esa bu tasavvurni real rozilikka aylantirmaydi.

9-misol. “Okay—perhaps that last one is a bit of a stretch” [Kuang 2023: 37] tarjimada “tan olaman, oxirgi gapimda biroz oshirib yubordim” shaklini olgan [Kuang s.a.: 41]. Asliyatdagi “perhaps” cheklangan tan olishga ehtimollik beradi. Tarjimadagi “tan olaman” esa nutqiy harakatni ochiq nomlaydi, “oshirib yubordim” bilan ortiqcha da’vo shaxsiy e’tirofqa aylanadi. “Biroz” yumshatish vazifasini saqlasa-da, ehtimollikning o‘rnini bevosita tan olish egallagan. Shuning uchun bu yerda faqat ravonlashtirish emas, modal maqomning o‘zgarishi ham mavjud.

Mazkur siljish oqlov kuchaygan misollardan boshqa yo‘nalishda ishlaydi. Jun o‘z dalilining zaif joyini o‘zbekchada ochiqroq tan oladi. Biroq cheklangan tan olish keyingi himoyadan voz kechishni bildirmaydi: u so‘zlovchini halol ko‘rsatish vositasi bo‘lib ham xizmat qilishi mumkin. Bevosita kontekstdagi vijdonga tasalli berish haqidagi jumla ham hisobga olinganda, bir vaqtning o‘zida o‘zini fosh qilish va o‘z nutqini boshqarish imkoniyati ko‘rinadi. Matnning shu ikki tomonliligini saqlash tahlil uchun muhimdir.

10-misol. Oqlov boshidagi “It’s not so awful as it sounds” [Kuang 2023: 36] “Bu siz o‘ylaganchalik yomon emas” deb o‘girilgan [Kuang s.a.: 39]. Inglizcha shakl aytilgan voqeaning qanday eshitilishiga tayanadi; o‘zbekcha jumla kitobxonning fikrini bevosita adresat sifatida belgilaydi. Asliyatning oldingi murojaati o‘quvchini allaqachon suhbatga jalb qilgani uchun bu butunlay yangi ishtirokchi kiritilishi emas. Biroq “siz” orqali oqlovning yo‘nalishi ochiq ifodalangan: Jun voqeaning o‘zidan tashqari, uni baholayotgan kitobxon pozitsiyasiga ham javob bermoqda.

Sakkizinchi, to‘qqizinchi va o‘ninchi misollar qo‘shimcha yoki almashuvlarning turlicha ishlashini ko‘rsatadi. Taxmin saqlanishi, tan olishning qat’iylashishi va murojaatning ochiqlashuvi bitta “eksplitsitatsiya” yorlig‘i ostida bir xil natija sifatida berilmaydi. Ularning birinchisi dalilning ehtimoliyligini, ikkinchisi so‘zlovchining o‘z hukmiga munosabatini, uchinchisi esa adresat bilan aloqani o‘zgartiradi yoki saqlaydi. Tarjima nazariyasi uchun ahamiyatli jihat aynan qaysi qatlamga ta’sir yuz berganini ko‘rsatishdir.

Jabrldiydalik da’vosi va yakuniy qayta talqin

11-misol. O‘n birinchi bobdagi “I am not the bad guy. I am the victim here” [Kuang 2023: 147] “Men yovuz odam emasman. Bu yerda men jabrldiydaman” shaklida berilgan [Kuang s.a.: 158]. Ikki gapning qarama-qarshiligi saqlangan: avval aybga daxldor axloqiy nom rad qilinadi, so‘ng jabrldiydalik maqomi da’vo qilinadi. O‘zbekcha matn bu o‘rinda qo‘shimcha oqlov yaratmagan. Jun o‘zi haqidagi shubhalarni tilga olgach, ularni rad etadi; tarjima shu burilishni ham davom ettiradi.

Bu misolda “jabrldiydaman” qahramonning o‘z-o‘ziga bergan bahosini bildiradi; uni roman muallifining Jun haqidagi xulosasi bilan tenglashtirish mumkin emas. Tarjima so‘zning ma’nosi bilan birga uning kimga tegishli ekanini ham saqlagan.

12-misol. Yakuniy bobdagi “let’s frame it as a hoax, not a theft” [Kuang 2023: 317] tarjimada “keling, buni o‘g‘rilik emas, nayrang deb ataylik” tarzida berilgan [Kuang s.a.: 345]. Avvalgi “hamkorlik” endi shunchaki qahramonning o‘z-o‘zidan paydo bo‘lgan ta’rifi emasligi ayonlashadi: Jun qilmish nomini ataylab tanlash harakatini ochiq aytadi. Inglizchadagi talqin doirasini belgilash o‘zbekchada “deb ataylik” orqali nomlash amali sifatida ifodalanadi. “Keling” murojaati esa kitobxonni bu yangi atamani qabul qilishga jalb etadi.

Bu o‘rinda ham lug‘aviy moslik bilan narrativ vazifa birgalikda kuzatiladi. “Nayrang” albatta ijobiy so‘z emas, biroq u “o‘g‘rilik”dan boshqacharoq axloqiy doira taklif qiladi: Jun hodisani kimningdir mulkini o‘zlashtirishdan ko‘ra adabiy-nashriy tajriba sifatida ko‘rsatishga urinadi. Tarjimada bu qarama-qarshilik va uni qasddan yaratish harakati saqlangan. Natijada avvalgi boblarda berilgan oqlovlarni qayta baholash uchun matniy asos qoladi. Hikoyachi ishontirishga urinayotgan paytda qanday ishontirmoqchi ekanini ham oshkor etadi.

Muhokama va xulosa

Tahlil o‘zini oqlashning uch qatlamini ajratish foydali ekanini ko‘rsatdi. Birinchi qatlam — dalilning mazmuni: Jun mehnat qilganini, asarni nashrga tayyorlaganini yoki zarar ko‘rganini aytadi. Ikkinchisi — shu dalilga berilgan bahoning kuchi: “aslo”, “asossiz”, “g‘arazli” singari birliklar hukmni keskinlashtiradi. Uchinchisi — matnning oqlovga qo‘yadigan cheklovi: o‘g‘irlikning ochiq tan olinishi, marhumaning roziligi faqat taxmin bo‘lib qolishi yoki nomlashning ataylab bajarilgani oshkor etilishi. Tarjima bir qatlamni kuchaytirib, boshqasini saqlashi mumkin.

Shu sababli “oqlov kuchaydi” va “hikoyachi ishonchliroq bo‘ldi” degan hukmlar teng emas. “Asossiz e’tirozlar” Junning himoyasini qat’iylashtiradi; biroq o‘zlashtirish fakti saqlangani uchun bu qat’iylilik uning tarafkashligini ham kuchaytirib ko‘rsatishi mumkin. Aksincha, “tan olaman” shakli dalil zaifligini

ravshanlashtirsa-da, cheklangan rostgo'ylik orqali ishonch qozonish talqiniga ham yo'l ochadi. Bunday ikki yo'nalishli imkoniyat matn bilan asoslanadi, lekin real kitobxonlar tajribasisiz uning qaysi biri ustun kelgani belgilanmaydi.

Natijalar tarjimadagi siljishni avtomatik xato yoki yutuq deb baholamaslik zarurligini ham tasdiqlaydi. De Wilde ironik ta'sirning o'zgarishi tarjimaning yaxshiroq yoki yomonroq bo'lganiga bevosita teng kelmasligini qayd etadi [De Wilde 2010: 41]. Mazkur materialda baholovchi qo'shimcha, hissiy konkretlashtirish, modal almashuv va funksional saqlanish turli hodisalar sifatida kuzatildi. Ularni faqat "qo'shish" usuliga birlashtirish qaysi narrativ munosabat o'zgarganini ko'rsatmaydi.

Maqolaning asosiy xulosasi shuki, tekshirilgan o'zbekcha parchalarda Junning o'zini oqlash tizimi saqlangan, ayrim birliklarda esa uning bahosi ochiqroq va keskinroq ifodalangan. "Asossiz" tanqidning haqliligini rad etadi, "uyqusiz tunlar" mehnatni hissiy tasvirlaydi, "g'arazli niyatlar" qarshi tomon motiviga hukm qo'shadi. Shu bilan birga, "ehtimol", takroriy "hamkorlik" va "o'g'rilik emas, nayrang" qarama-qarshiligi oqlovning shubhali tomonlarini ko'rish imkonini saqlab qoladi. Natija faqat tanlangan mikrojuftliklarga tegishli; u butun tarjimaning umumiy uslubi haqidagi miqdoriy hukm emas.

Amaliy jihatdan, ishonchsiz hikoyachi nutqini tahrir qilishda har bir qo'shimcha uchun ikki savolni tekshirish mumkin: bu birlik asliyatdagi yashirin ma'noni ochyaptimi yoki yangi baho beryaptimi; uning kiritilishi qahramon da'vosi bilan matndagi qarshi dalil o'rtasidagi masofani qanday o'zgartiryapti? Tarjimon o'z matnini tahlil qilayotgan holatda muqobil talqinlarni ko'rsatish ayniqsa zarur. Keyingi tadqiqotda kengroq tanlanma va o'quvchi qabuliga oid kuzatuvlar mazkur matniy xulosalarning chegaralarini aniqlashtirishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. De Wilde J. The analysis of translated literary irony: Some methodological issues // *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*. — 2010. — № 9. — P. 25–44. — DOI: 10.52034/lanstts.v9i.260.

2. Jannah M. S. R., Devi R., Ferdinal. Ironi Dalam Novel Yellowface Karya R.F. Kuang // *Jurnal Ilmiah Muqoddimah: Jurnal Ilmu Sosial, Politik, dan Humaniora*. — 2025. — Vol. 9, № 4. — P. 2048–2062. — DOI: 10.31604/jim.v9i4.2025.2048-2062.

3. Kuang R. F. Sariq yuz / ingliz tilidan maqola muallifi tarjimasi. — Sana ko'rsatilmagan elektron tarjima qo'lyozmasi. — 347 b.

4. Kuang R. F. Yellowface. — First edition. — HarperCollins e-books, 2023. — EPUB. — ISBN 978-0-06-325084-0.

5. Mustafić N. P. Narrative Authority, Paratext, and Identity in R. F. Kuang's Yellowface // *Asiatic: IIUM Journal of English Language and Literature*. — 2026. — Vol. 20, № 1. — P. 11–24. — DOI: 10.31436/asiatic.v20i1.4178.

6. Vesterager A. K. Explicitation in legal translation — a study of Spanish-into-Danish translation of judgments // *The Journal of Specialised Translation*. — 2017. — № 27. — P. 104–123. — DOI: 10.26034/cm.jostrans.2017.261.